

Adalar ve 'şeyler'in tarihi...

Catherine Pinguet "Adalar'a Çıkmak..."ta geçmişten bugüne Prens Adaları'nı anlatıyor. Will Gompertz, "Sanatçı Gibi Düşün" adlı kitabında sanatçı gibi düşünenlerin daha verimli bir hayat sürebileceğini savunuyor. Claire Bishop ise "Yapay Cehennemler"de 'katılımcı sanat'ın peşine düşüyor.

ELİF TANRIYAR
etanriyar@gmail.com

D.H. Lawrence, "Adaları Seven Adam" adlı öyküsünde şöyle der: "Adaları seven bir adam vardı. Bir adada doğmuştu, ama çok kalabalık olduğu için oradan hoşlanmıyordu. Onun istediği, tümüyle kendisinin olacak bir adaydı. Orada ille de bir başına yaşaması gerekmiyordu, ama orayı kendi adası kılmalıydı." İstanbulluların kısaca 'Adalar', yabancıların ise 'Prens Adaları' olarak andıkları, kentün yanı başındaki dokuz adadan oluşan takımda, bugün şehir insanı için belki her zamankinden de çok bir kaçış rüyasını simgeliyor, aynı Lawrence'ın da kahramanının gibi. Bunun izi ise en güzel dille sürülebilir aşlında. "Adalara çıkmak" gibi bir deyim, kavram ve alışkanlıkla kendilerini bildi bileli hemhal olan İstanbullular için 'Adalar' hâlâ İstanbul'dan kaçmanın, kalabalıktan ve trafikten uzaklaşmanın en kısa yollarından biri olarak görülüyor.

Adalar ise İstanbul kurulu hem yeni başında hem de aynı anda 'çlgın kalabalıktan uzakta' olmanın yarattığı kendine özgü halle; bin yıllardır etrafında oluşan efsane ve mîlerin yanı sıra bağımsız özel bir tarihe ve özgün karakterlere sahip olarak yaşamını sürdürüyor. Catherine Pinguet, on iki yıl boyunca İstanbul'da yaşamış, çeşitli üniversitelerde karşılıklı edebiyat ve tarih dersleri vermiş. Bugün artık Paris'te yaşıyor ve araştırmalarını orada sürdürüyor olsa da, İstanbul ve özellikle de adalarla olan ilişkisini kesmiş değil. Bu şehir de, adalar da halen kalbinde yaşamayı sürdürüyor. İş Bankası Kültür Yayınları'ndan yayımlanan "Adalar'a Çıkmak, İstanbul Açıklarındaki Bir Tadamdan Öyküsü"nde, Adalar'ın Bizans döneminden günümüze tarihçesine yer veriyor. Ayrıca, Troçki'den Sait Faik Abasıyanık'a ünlü adaların yaşamlarını, efsane ve mîterlerden ada sakinlerinin tanıklıklarındaki ancak şimdi artık hatıralarda yaşayan Adalar'ın sosyal tarihine dek pek çok hikaye, anı ve detayı bir araya getiriyor. Pinguet'nin kaleminin peşinde bu satırlarda Adalar'ın tüm bir tarihini, bizzat ünlü ve ünsüz sakinleriyle birlikte yaşamakla kalmıyor, okudukça siz de kendinizi yalnızca Adaların bilebileceği küçük detaylarla bir Adalı gibi hissetmeye başlıyorsunuz.

Kitabın en zengin yanlarından biri ise fotoğraf albümünde bir araya getirilen, çok büyük bölümü Pierre de Gigord'un koleksiyonundan derlenmiş ve bazıları da hiç yayımlanmamış 55 fotoğraf, kartpostal ve görsel malzemeyi görmek oluyor. 19. yüzyılın sonundan itibaren başlayan bu siyah-beyaz fotoğraflar, bizi yalnızca artık kaybolmuş bir döneme götürmekle kalmıyor, sayfalar dolusu yazının yapamadacağı güçle bizimle konuşup Adalar'ın tarihini ilk elden anlatıyor.

Yaratıcılık konusu sürekli gündemde. Politikacıları, akademisyenleri ve dünyanın her yerinden aklı başında pek çok kişiyi heyecanlandırıyor. Gelecekteki refahımızın merkezinde yer alacağından bahsediliyor. Hepsi iyi, güzel...

Sebah&Joaillier

Fakat yaratıcılık tam olarak nedir ve nasıl çalışır? Ve neden bazı insanlar için parlak, taze fikirler bulmak kolaymış gibi gözüktür de diğerleri için zordur? Bu sorular hemen hepimizin aklını kurcalıyor. Ancak aynı soruları soran biri, aşlında söz konusu yaratıcılığı kendisi kullanarak bu soruların içinde bir araştırmaya girişmiş. Üstelik bizzat sanatçılardan aldığı ilhamla... "Pardon Neye Bakmışsınız? / Modern Sanatın 150 Yıllık Şaşırtıcı, Sarsıcı, Kimi Zaman da Tuhaf Hikâyesi" kitabından tımdığımız yazar, BBC sanat editörü Will Gompertz, uzun yıllar sanatçılarla çalışmış ve onları incelemiştir. Bu süreç zarfında, başarılı sanatçılara birtakım ortak özellikleri olduğunu fark etmiş. **Yapı Kredi Yayınları**'ndan çıkan "Sanatçı Gibi Düşün" kitabında bu özellikleri, her zamanki akıcı, esprili üslubuyla ve örneklerle anlatıyor. Yeteneklerin gelişmesine yardımcı olan birtakım yaklaşımları benimseyen ve sanatçı gibi düşünme herkesin, işi ne olursa olsun, daha yaratıcı ve verimli bir hayat sürebileceğini, başarı kazanma ihtimalinin artacağını savunuyor.

Kitabın başlığına gelince... Her bir ana bölüm yazara yaratıcı süreç açısından aslı görünen bir yaklaşıma veya tutuma odaklanıp bir sanatçının deneyimi üzerinden konuyu işliyor. Teknik ayrıntılara, bir tuvale nasıl astar sürüleceğine veya ışığın nasıl resmedileceğine değil ama bunları yaratıcı biçimde çözmeye izin verecek çalışma ve düşünme biçimlerini ele alıyor. Yaratıcı olmak isteyen herkese uyarlanabilecek çalışma ve düşünme biçimleri bunlar.

"Sanatçılar Girişimcidir" başlığı altında Andy Warhol'la, "Sanatçılar Hakikaten Meraklıdır"da Marina Abramovic'le ya da "Sanatçılar Çalar" gibi bir başlık altında örneğin Picasso ve yöntemleriyle çalışıyoruz. Toplam 10 bölümde, 10 önermeyi, 21 sanatçı üstünden örnekler vererek aktaran Gompertz'in kitabı, her anlamda ufuk açıcı, bir hayli eğlenceli ve bir o kadar da 'yaratıcı'...

Zeynep Sayın, Metis Yayınları'ndan çıkan kitabı "Ölüm Terbiyesi" için şunu söylüyor: "Bu kitabı yazmış olmamın nedeni, mezarı esirgenen, mezarına saldırılan ölümlere yapılan kabalığa, üstüne silgi çekilen tarihe, uzun (aynı zamanda İslami) bir geleneğin bilinçaltıyla yanıt veremeyi, unutulmuş bir nezaket ve ölüm terbiyesini hatırlamak istemiş olmamdır."

Yazar, imgeler üzerinden bu geleneğin izinin sürülebileceğini, başka tür bir insan topluluğuna duyulan umut ve özlemlerin tarihsel zaman içinde günümüze kadar geldiğini düşünüyor. Zeynep Sayın'ın imgelerin tarihselliği ve ölüm ile ilişkisi üzerine araştırmalarının uzun bir geçmişi var. 2003 yılında yine Metis'ten "İngenin Pornografisi" kitabı yayımlanmıştı. Bu iki kitap birlikte, yazarın sıra dışı düşünceleri için değerli bir kaynak oluşturuyor. Bir anlamda kitabın başında yer verdiği Elias Canetti'nin, "Herkes ölümüyle tanı bir biriciklemelidir. Bir ölü artı bir ölü iki değildir." sözünün izinden giden Sayın, "Çeset kendisinin imgesidir," diyen Blanchot gibi pek çok diğer düşündürün yanı sıra sanat tarihinden ve yaşamdan imgelerle de okurunu

'ölüm ahlakı'na dair düşündürüyor.

Özellikle 1990'ların başlarından itibaren dünyada pek çok yerde gerçekleşen katlimları ve işbirliğine dayalı çalışmalara yönelik yükselen sanatsal ilgi yeni bir kavram doğurdu. Geleneksel sanatçı atölyesi dışında yapılan ve alanı genişleyen bu atölye sonrası pratiklerin çeşitli isimleri var: Sosyal içerikli sanat, müdahaleci sanat, diyalojik sanat, bağlamsal sanat gibi... Claire Bishop, "Yapay Cehennemler" (Koç Üniversitesi Yayınları) adlı kitabında, bu kavramdan genel olarak 'katılımcı sanat' olarak bahsediyor ve tarihsel sürecinin peşine düşüyor.

İtalyan Fütürizmi'nden Rus Konstrüktivizmi'ne, Dada'dan Sitüasyonizm'e uzanan bir tarihsel güzergah boyunca çağdaş sanatta katılımcılığın izini süren ve eleştirisini sunan Bishop, estetiğin etikle yüzleşmesinde 1990'lı yılları 'sosyal bir dönemeç' olarak tanımlıyor ve sanatçının özerkliğinin, iş birliğine dayalı sanatın eleştirel damarının ayrılması bir parçası olduğunu öne sürüyor.

Kitap genel olarak üç bölüme ayrılmış. İlk kısım katılımcı sanatın etrafında döndüğü temel terimleri ve yazarın bu kitabı yazmasına yol açan dürtüyü Avrupa bağlamında ortaya koyan kuramsal bir giriş mahiyetinde düzenlenmiş. İkinci kısım tarihsel vaka araştırmalarını içeriyor. Üçüncü ve son kısım da, 1989 sonrası dönemi tarihselleştirmeyi deniyor ve katılımcı sanattaki iki güncel eğilime odaklanıyor.

Sitüasyonist Enternasyonal'dan Doğu Avrupa, Arjantin ve Paris'teki Happe-

ning'lere, 1970'lerin Topluluk Sanatları hareketinden Thomas Hirschhorn, Tania Bruguera ve Paul Chan gibi sanatçıların uzun vadeli eğitim projelerine kadar katılımcı estetiğin kritik uğrak noktalarının derinlemesine ele alındığı "Yapay Cehennemler", ilk yayımlandığında sanat çevrelerinde pek çok tartışmaya yol açmış.

"Dolanıklık, insanlar ile şeyler arasındaki bağımlılık ve bağımlı olma halleri arasındaki diyalektiktir" diyen Ian Hodder; aynı adı verdiği "Dolanıklık" (Alfa Yayınları) adlı kitabında temel olarak, arkeoloji ve madde bilimini, şeylerin ve insanların bilimsel arkeolojisinde bir araya getiren yollarını araştırıyor.

Şeylerin tarihine hem kavramsal hem de Çatalhöyük'e dek uzanan nesnel bir yolculuğa uzanan Hodder; ardından da 'şeyler' ile insanlar arasındaki ilişkinin doğasını, karşılıklı dönüşen ve dönüşüren bir çerçevede mercek altına alıyor. Dünya mirası, müzeler, koruma, saklama gibi arkeolojiye ait konularla da bağlantı kurarak oluşturduğu kitabında Hodder, esas olarak bir anlamda 'şeylerin' poetikasını çıkarıp onlarla olan ilişkimiz üzerinde bilimsel verilere dayanan bir söylemle düşünmemizi sağlıyor.

Sanat
kütüphanenize
mutlaka eklenecek
kitaplar!

Akademisyen Nilay Ertürk, Hayaletrest Yayınları'ndan yayımlanan "Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğu'na Türklerde Giyim Kuşam" adlı araştırma kitabında, Türk kültüründe giyinmenin tarihçesini M.Ö. 5. yüzyıl ile M.S. 18. yüzyıl aralığında inceleyen bir yandan da onun üstünden diğer kültürel etkileşim modellerinin de verilerini çıkarmış oluyor.

Kitapta en önemli Türk devletlerinden Göktürkler, Uygurlar, Selçuklular ile 16. ve 18. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait süsleme ve kumaş özelliklerinden başlayarak giyim-kuşam konusunu ayrıntılarıyla ele alınmaya çalışılmış. Kitabın ilk bölümünde Orta Asya Türkleri'nin, ikinci bölümünde Selçuklu döneminin giyim özelliklerine yer verilmiş. Ayrıca 16. ve 18. yüzyıl arasında üretilen Osmanlı kumaşları ile aynı yıllarda yaygın Osmanlı motiflerinden de bahsedilmiş. Giyim kuşam üzerinden diğer kültürlerle olan etkileşimlerin günlük yaşam üzerindeki etkisinin de açıklandığı kitapta yer alan çok sayıda görsel malzeme yalnızca giyim-kuşam kültürü üzerine değil, Türklerin kültürel tarihi üzerinde de ipuçları veriyor.